

Aakkoset viisasten kivenä

Kieli on ihmisten sopimuksenvarainen äännesymbolien järjestelmä. Se on ensisijaisesti puhetta, mutta kirjoitetussa kielessä sitä muunnetaan luettavaksi. Kirjoitus on pysyvää. Lukija voi palata siihen uudestaan ja uudestaan, jos merkitys ei ole heti selvä. Tämä ei ole mahdollista puheella, joka on ohimenevää ja lyhytaikaista. Ohimenevän luonteensa vuoksi puhutun kielen historian katso- taankin alkaneeksi kirjoitetun kielen synnyn myötä.

Teksti ja kuvitus **Harri**

Kirjoitetun kielen katsotaan syntyneen nuolen-
pääkirjoituksena sumerilaisten toimesta Meso-
potamiassa 5400 vuotta sitten, jolloin siinä ei
ollut nykyäsityksen mukaisia kirjaimia, vaan merkit
edustivat äännettä tai kokonaista sanaa, minkä vuoksi
se oli helposti muokattavissa eri kieliin. Arkeologisten
todisteiden perusteella nuolenpääkirjoitusta käytettiin
vielä ajanlaskun alun tienoilla noin 15 eri kielen kult-
tuurissa. Aluksi sitä kirjoitettiin oikealta vasemmalle
pystysuoraan, mutta ajan mittaan kirjoitus muuttui
vasemmalta oikealle vaakasuoraan.

Aakkosten varhaishistoria

Egyptissä kehitettiin 4700 vuotta sitten 22 hieroglyfiä
kuvaamaan yksittäisiä konsonantteja ja yksi hierogly-
fi, jota käytettiin kuvaamaan sanan alkua tai sanan
viimeistä vokaalia. Hieroglyfe-
jä käytettiin kokonaista sanaa
kuvaavien kirjoitusmerkkien
(logogrammien) ääntämisohjei-
na, kuvaamaan taivutusmuoto-
ja ja myöhemmin kuvaamaan
myös lainasanoja. Se ei ollut
kuitenkaan puhtaasti kirjoin-
tusjärjestelmä, vaikka se olikin
luonteeltaan aakkosmainen.

Ensimmäinen varsinainen
aakkosto kehittyi noin 4000
vuotta sitten ja sitä käytettiin kuvaamaan Arabian
niemimaalla seemiläisten työläisten käyttämää kieltä.
Seuraavien viiden vuosisadan aikana aakkosto levisi
pohjoiseen, ja kaikki nykyisin käytetyt aakkostot poh-
jautuvat joko suoraan tai epäsuorasti siihen. Useiden
vaiheiden jälkeen lopulta siirryttiin nykymuotoiseen
aakkoskirjoitukseen noin 2000 vuotta sitten.

Kieli jumalten ääninä

Yhdysvaltalainen psykologi Julian Jaynes (1920-1997)
tunnetaan parhaiten vuonna 1976 ilmestyneestä teok-
sestaan ”The Origin of Consciousness in the Break-
down of the Bicameral Mind”. Siinä hän väittää, että
muinaisajan ihmisiltä puuttui tietoisuus käsitteen
nykyisessä merkityksessä. Jaynes määritteli tietoisuu-
deksi sen, mitä filosofit nimittävät ”metatietoisuudeksi”,
jossa tulemme tietoisiksi tietoisuudesta itsestään. Tällä
tasolla olemme kykeneväisiä havainnoimaan omaa toi-
mintaamme, ajatteluamme ja kehollisia reaktioitamme.

Jaynesin mukaan muinaiset ihmiset eivät vielä 3000
vuotta sitten pohdiskelleet asioita tavalla, joka olisi
osoittanut metatietoisuutta, ja he toimivat automaat-
tisten, tiedostamattomien käyttäytymismallien mukai-
sesti. Metatietoisuuden sijasta ihmisten käyttäytymistä

hallitsi tuolloin se, mitä Jaynes
nimitti ”kaksikamarikseksi
mieleksi”. Kun totuttu tapa ei
riittänyt ratkaisemaan, miten
uusissa tilanteissa piti toi-
mia ja päätöstilanne aiheutti
stressiä, hermoston toimintaa
”hallitsevassa”, vasemmassa
aivopuoliskossa ilmeni kuu-
loaistin hallusinaatio, joka oli
peräisin niin sanotusta ”hil-
jaisesta”, oikean aivopuoliskon

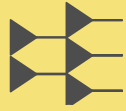
ohimolohkosta, mutta jota pidettiin päällikön tai juma-
lan äänenä, ja jota välittömästi ja kyselemättä toteltiin.

Jaynes väitti, että oli olemassa geneettinen perusta
sellaisille hallusinaatioille meissä kaikissa, josta syntyi
kaksikamarisen mielen perusta. Se luultavasti kehittyi
ihmisen perimäksi myöhään pleistoseenikaudella, joka
päätyi 11 500 vuotta sitten. Pleistoseenikaudelle olivat

Kielen olennaisina
mekanismeina
pidetään maailman
jaottelemista ja
nimeämistä.

RISTO-NIMI ERI AIKAKAUSINA

Nuolenpääkirjoitus (5200 vuotta sitten)

Hieroglyfi (4700 vuotta sitten)

Proto-sinai (3750 vuotta sitten)

Foinikialainen (3000 vuotta sitten)

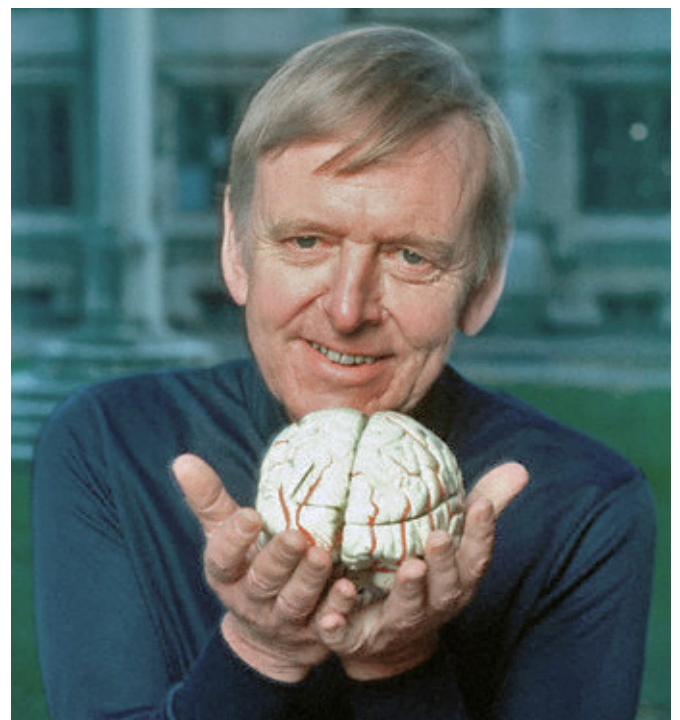

Vanha Latina (2500 vuotta sitten)

Roman (2000 vuotta sitten)

ominaisia toistuvat jääkaudet ja ihmisen nopea evoluutio, sekä aivan lopussa myös kiihtyvä kivikautinen kulttuurikehitys ja maanviljelyksen ensivaiheet.

Julian Jaynes (Kuva Omnika)

Kieleen perustuva tietoisuus

Jaynesin mukaan Lähi-idässä kaksikamarinen sivilisaatio sai alkunsa noin 12 000 vuotta sitten. Tämä ajoitus näkyy Mesopotamian todisteissa, joissa kaksikamarisen mielen hajoaminen 3200 vuotta sitten näytti jo melko selvältä.

Siviilisaatioiden kasvun kriittinen kynnyks ylittyi 2500 vuotta sitten, jolloin länsimaisen maailman ihmisen tietoisuus muuttui suullisesta heimokehyksestä suurelta osin kirjoitetuksi ja abstraktiksi. Tätä muutosta on kutsuttu itsetietoisuuden syntymiseksi. Länsimaissa tähän syntymään vaikutti myös aakkosten kreikkalainen versio, sillä kuuluisin filosofi Platon vaikutti samaan aikaan, aakkoston leviessä nopeasti muinaisessa Kreikassa. Hän esitteli olemisen perimmäistä olemusta, ihmisen irtaantumista aistimaailmasta. Maailman abstraktisin lukutaitotyökalu (kreikkalaiset aakkoset) ja maailman abstraktisin ja ruumiittomin filosofia (Platonin teoria ideoista) kukoistivat tuolloin samaan aikaan.

Jaynes tutki tietoisuutta monien vuosien ajan, tajuten, että kieli on välttämätöntä introspektiiviselle tietoisuudelle, ja hän kuvaa prosessia, jolla metaforinen kieli luo sisäisen ”mielentilan”. Tämä kieleen perustuva

tietoisuus opittiin vasta kaksikamarisen mielen hajoamisen jälkeen. Tuska siitä, ettei tiennyt mitä tehdä jumalien menetyksen aiheuttamassa kaaoksessa loi sosiaaliset olosuhteet, jotka saattoivat johtaa uuden mentaliteetin keksimiseen vanhan tilalle. Se johti moniin käytäntöihin, joita kutsumme nykyään uskonnollisiksi, ja jotka olivat pyrkimyksiä palata jumal-

ten kadonneisiin ääniin, kuten rukous, uskonnollinen palvonta ja ennustamiset, jotka toimivat uusina tapoina palata jumalien ohjeisiin yksinkertaisen analogian perusteella. Tuona aikakautena nykyiset pääuskonnot saivat alkunsa.

Englanninkieliset lähteet:

World History, Khan Academy ja Julian Jaynes Society

Kieli on
tietoisuuden tulkki.
Kielemme rajat
ovat maailmamme
rajoja.

PÄÄUSKONTOJEN SYNTY

